

ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Κείμενο

[Γλωσσική ποικιλία και σχολική εκπαίδευση]

Η ιδέα ότι σε κάθε γλωσσική κοινότητα χρησιμοποιείται μία κοινή ομοιογενής γλώσσα είναι μία διαδεδομένη καθημερινή αντίληψη, στην οποία έχει παραδοσιακά στηριχτεί και η εκπαίδευση. Ωστόσο, η γλωσσολογία, κυρίως στο δεύτερο μισό του εικοστού αιώνα, έδειξε ότι αυτή η παραδοχή συσκοτίζει την πραγματικότητα της γλωσσικής επικοινωνίας, η οποία είναι πολύ πιο σύνθετη. Συγκεκριμένα, κάθε **ομιλητής** χρησιμοποιεί διαφορετικά τα στοιχεία της γλώσσας, ενώ ομάδες ομιλητών χαρακτηρίζονται από δικές τους γλωσσικές ποικιλίες. Η πραγματικότητα, συνεπώς, **χαρακτηρίζεται** από μία φυσική γλωσσική ανομοιογένεια και διαφοροποίηση, η οποία μπορεί να προκύπτει και από την ταυτότητα του χρήστη-ομιλητή και από τη συγκεκριμένη περίσταση της ομιλίας και της επικοινωνίας, για την οποία αυτή χρησιμοποιείται.

Οι ποικιλίες της γλώσσας με κριτήριο τον χρήστη αποκαλύπτουν στοιχεία της **ταυτότητας** κάθε ομιλητή. Πιο συγκεκριμένα, τέτοια στοιχεία είναι το φύλο, η γεωγραφική και κοινωνική καταγωγή, το επάγγελμα. Οι διαφοροποιήσεις της γλώσσας στην περίπτωση των ποικιλιών αυτών δείχνουν είτε ποιος είσαι είτε ποιον κοινωνικό ρόλο «υποδύεσαι» στη συγκεκριμένη περίπτωση. Για παράδειγμα, διαφορετικά θα χρησιμοποιήσει τη γλώσσα ένας δικηγόρος και διαφορετικά ένας έμπορος, διότι διαφέρουν οι κοινωνικοί και επαγγελματικοί τους ρόλοι, αλλά και οι λέξεις ή οι όροι, τους οποίους κάθε φορά θα επιλέξουν για τις ανάγκες της επικοινωνίας τους με τους άλλους ανθρώπους. Οι παραπάνω γλωσσικές ποικιλίες χωρίζονται σε δύο μεγάλες κατηγορίες, τις γεωγραφικές και τις κοινωνικές.

Οι δύο παραπάνω κατηγορίες ποικιλιών σχετίζονται μεταξύ τους, διότι όσο ανεβαίνουμε στην κοινωνική κλίμακα, τόσο ατονούν τα γεωγραφικά χαρακτηριστικά των ομιλητών προς όφελος μιας κοινής καθομιλουμένης. Για το γεγονός αυτό ευθύνεται αφενός η σημαντική αύξηση της κοινωνικής αντίθεσης μεταξύ περιφέρειας (επαρχίας) και κέντρου (πόλης) στις σύγχρονες μεταπολεμικές κοινωνίες, αφετέρου η σταδιακή εξασθένηση των διαλέκτων λόγω της εξάπλωσης των μέσων επικοινωνίας και της υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Τέλος, ορισμένα από τα γεωγραφικά γλωσσικά χαρακτηριστικά που χρησιμοποιούν τα λιγότερο ευνοημένα κοινωνικά στρώματα προσλαμβάνουν και κοινωνική σημασία. Για παράδειγμα, στις εργατικές και πιο οικονομικά πιεσμένες συνοικίες των πόλεων η γλώσσα, που χρησιμοποιούν οι

άνθρωποι, συνιστά ένα ακόμη στοιχείο της διαφοροποίησής τους, αλλά και της περιορισμένης κοινωνικά θέσης τους.

Από την άλλη, οι ποικιλίες της γλώσσας με κριτήριο τη χρήση της και την περίσταση επικοινωνίας ονομάζονται συνήθως **επίπεδα ύφους** και εξαρτώνται από κάποια ειδική κοινωνική περίσταση. Αναμφίβολα, η κατάλληλη επιλογή επιπέδου ύφους είναι μέσα στις δυνατότητες του ομιλητή και γίνεται λίγο-πολύ αυτόματα. Συγχρόνως, όμως, η αναγνώριση των διαφορετικών επιπέδων, η εξάσκηση στη σωστή τους επιλογή και η αποτελεσματική χρήση του λόγου σε καθένα από αυτά αποτελούν και στόχους της εκπαίδευσης σήμερα, αφού η λανθασμένη χρήση της γλώσσας, ανάλογα με την περίσταση επικοινωνίας, μπορεί να οδηγήσει στην απομόνωση του ατόμου.

Ο συγκεκριμένος στόχος και το θέμα της επικοινωνιακής περιστασης είναι μία από τις διαστάσεις, οι οποίες χαρακτηρίζουν τη γλωσσική ποικιλία ως προς τη χρήση. Διαφορετικό στόχο έχει, για παράδειγμα, η αγόρευση στη Βουλή από την ανακοίνωση στο ραδιόφωνο. Ποικιλία δημιουργεί και ο τρόπος της έκφρασης και ειδικότερα η επιλογή κάποιου συγκεκριμένου τύπου κειμένου. Για παράδειγμα, διαφορετικό ύφος, λεξιλόγιο, σύνταξη και γενικά γλωσσικές επιλογές και κανόνες χαρακτηρίζουν ένα ηλεκτρονικό μήνυμα από μία προσωπική επιστολή. Τέλος, οι σχέσεις μεταξύ των ομιλητών, σχέσεις οικειότητας, εξουσίας και άλλες, συνιστούν ακόμα μια πηγή περιστασιακής ποικιλίας. Χαρακτηριστικά αναφέρουμε ότι **διαφορετικά** απευθύνεται κάποιος στο φίλο του ή στη φιλική συντροφιά και διαφορετικά σε ανθρώπους με τους οποίους η σχέση του είναι τυπική.

Μ. Κακριδή, Δ. Κατή, Β. Νικηφορίδου, Ηλεκτρονικός Κόμβος, 15.9.2014
(διασκευή)

ΘΕΜΑΤΑ

A1. (Μονάδες 15)

A1. Ποια παγιωμένη αντίληψη, σύμφωνα με το κείμενο, έχει ανατρέψει η γλωσσολογία στις μέρες μας; (60-80 λέξεις)

(μονάδες 15)

A2. (Μονάδες 10)

A2. Να εντοπίσετε στο κείμενο πέντε διαρθρωτικές λέξεις/φράσεις και να αιτιολογήσετε τη χρήση τους.

(μονάδες 10)

B1. (Μονάδες 10)

B1. Να συντάξετε μία παράγραφο 50-60 λέξεων, χρησιμοποιώντας τις λέξεις/φράσεις του κειμένου με **έντονη γραφή: ομιλητής, χαρακτηρίζεται, ταυτότητας, επίπεδα ύφους, διαφορετικά.** (Μπορείτε να διαφοροποιήσετε τους γραμματικούς τύπους ως προς την πτώση, το γένος, τον αριθμό, το πρόσωπο κ.τ.λ.)

(μονάδες 10)

B2. (Μονάδες 15)

B2. Να εντοπίσετε στο κείμενο πέντε ειδικούς/επιστημονικούς όρους και να αιτιολογήσετε τη χρήση τους.

(μονάδες 15)